

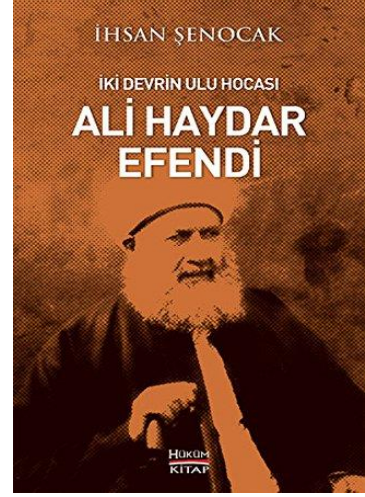
Bir Peygamber Varisi Ali Haydar Gurbuzler

İki Devrin Ulu Hocası Ali Haydar Efendi, İhsan Şenocak, Hüküm Kitap, İstanbul 2009,

ISBN 9786056608155

Hatice Er¹

Hem yazdığı kitaplarla hem de sosyal medyadaki dini sohbetleriyle gençlerin dikkatlerini üzerine çeken Dr. İhsan Şenocak kendisinin de bağlı bulunduğu Nakşibendiyye tarikatının hocalarından Ahıskalı Ali Haydar Efendi'nin hayatını anlattığı *İki Devrin Ulu Hocası Ali Haydar Efendi* isimli biyografik eserinde bizlere; "Büyük ruhlu âlimlerle aynı dönemde yaşayamayan insanlar, onların hayatlarını öğrenerek zihnen birlikte olma imkanını elde ederler. Böylece olaylar karşısında nasıl bir duruş takınmaları gerektiğini öğrenirler."²derken aslında bizlere tarikatın bize öğretmesi gereken ilk vazifeyle kitabına başlamış olur. Taklitten tahkike yani hakikate kapı aralamış olur.

Bir büyük âlimin nasıl Peygamber Efendimiz' in (sav) sözüne nail olduğunu ve hayatını bu doğrultuda yaşadığına ömrüyle şahit oluruz ki Ebû'd- Derdâ'dan rivayetle Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Her kim bir yola girer ve onda ilim isterse, Allah onun için cennete giden bir yolu kolaylaştırır. Melekler ilim öğrenenlere, yaptıklarından hoşlandıkları için, kanatlarını gererler. Göklerde ve yerde olanlar, hatta sudaki balıklar ilim öğrenen kimseye Allah'tan yardım ve başış dilerler. İlim sahibinin ibadet edenden üstünlüğü, ayın diğer yıldızlardan üstünlüğü gibidir. Âlimler peygamberlerin varisleridir.

¹ İstanbul Üniversitesi Türk dili ve Edebiyatı lisans mezunu, ybaslamak@gmail.com

(Bu yazı Young Academia ve Server Genç Hanımlar Derneği iş birliğinde Muhlise Arzu Peçenek yönetiminde "Biyografi Yazarlık Atölyesi: Ömrünü İslam'a Adayanlar kapsamında üretilmiştir.)

² İhsan Şenocak, *İki devrin Ulu Hocası Ali Haydar Efendi*, Hüküm Kitap, İstanbul 2009, s.2.

Peygamberler ne dinar ne de dirhem miras bırakmadılar, ancak ilim miras bıraktılar. Şu halde o ilmi alan büyük bir pay almış demektir."³

Ali Haydar Efendi'nin hayatında müşahhaslaşan ilim, Kur'an ve Sünnet ekseninde şekillenmiş ve onu bir kurtarıcı yönlendirici hayat yapmıştır.

İhsan Şenocak kitabı takdim yazısında bizlere bir güzelliği işaret edip öğretiyor. Kudemâ'nın kağıdının yere atılması endişesiyle mektuplarında Allah'ı, Besmele'yi, Hamdele'yi remz eden harflerle gösterdiğini kendisinin de kitaba böyle başladığını görüyoruz.⁴ Bir âlimin hayatını anlatmanın aslı Kur'an'daki gibi salih insanların hayatını anlatmaya dayanır. Bunda onlar vesilesiyle kalplerin güçleneceğine inanmak etkilidir.⁵

Âlimler tarafından "Hâcet kapısı" olan Ali Haydar Efendi, Osmanlı Devleti'nin ahir Cumhuriyet'in ise önemli bir bölümünde yaşamıştır.⁶ Onun hayatını öğrenmeyi gerekli kılan sebep Temel İslami İlimler'in hemen her disiplinde otorite olması, korkudan nefeslerin tutulduğu bir dönemde Hakk'ı söylemekten imtina etmemesidir.⁷ Ali Haydar Efendi hakkında hemen hemen derli toplu bir çalışmanın olmamasına bakacak olursak İhsan Şenocak böyle bir boşluğu fevkalade doldurmuş çok doyurucu bu kitabı kaleme almıştır.

Halidiyye Tarikatı "Tarikatlar insanları İslam'la tanıştırdıkları gibi onlara İslam'a göre nasıl yaşayabileceklerini de göstermişlerdir. Halidiyye Tarikatı Osmanlı topraklarında millet devlet dayanışmasının tesis edilmesinde çimento vazifesi görmüştür. Ayrıca tekke ile medrese uzun yıllar devam eden husumetten sonra birbirlerini tamamlayan kurumlar olduklarını Halidiyye tarikatının kurucusu el-Bağdadi'nin gayretleriyle fark edebilmişlerdir."⁸

Halidi şeyhlerin hilafetin merkezi İstanbul'da hem siyasi hem ilmi büyük rolünün olduğu, devlet ve siyaset çevreleriyle girdikleri yakın ilişkiler sayesinde ıslahat hareketlerinin gündemde olduğu yıllarda İslami değerlerin korunması noktasında önemli başarılarla imza attıkları olmuştur.

³ Buhari, İlm, 10; Ebû Davut, İlm, 1; Tirmizi, İlm, 19; İbn Mace, Mukaddime 17.

⁴ Şenocak, *a.g.e.*, s.7.

⁵ Şenocak, *a.g.e.*, s.8.

⁶ Şenocak, *a.g.e.*, s.9.

⁷ Şenocak, *a.g.e.*, s.9.

⁸ Şenocak, *a.g.e.*, s.12.

İslami ilimlerin tedrisatı onlar eliyle yürütülmüş el-Bağdadi'den gelen silsile Ali Haydar Efendi'den Mahmut Ustaosmanoğlu Efendi'ye geçmiş ve bu manada en çok talebe yetiştiren isim olmuştur. İslam'ın zahir ve batın birlikteliğinin yeniden tesis edilmesinde irşat faaliyetlerine devam eden İsmet Efendi Tekkesi de Halil Nurullah, Ali Rıza Bezzaz ve Ahıskali Ali Haydar Efendi zamanında saraydan büyük saygınlık kazanmıştır.⁹

Ali Haydar Efendi'nin Doğduğu Yıllarda Ahıska

Ali Haydar Efendi, Batum'un Ahıska kazasında 1866 yılında dünyaya gelmiştir.¹⁰ Annesini ve babasını küçük yaşlarında kaybeder.¹¹ Kafkasya'da şartlar ilim yerine cihada önceliği gerekli kılmaktadır. Medreseler yıkık ve müderrisler Çarlık sistemi karşısında şehittir.

İlim Yolcusu

Ali Haydar Efendi büyük ilmi birikimini kazandığı tahsil hayatı için şunu söyleyebiliriz: İlim için seyahat etmiş yollara düşmüştür. Anadolu'ya hicret edince ilk durağı Erzurum daha sonra İstanbul olmuştur.¹² Kazandığı ilim rütbesiyle huzur derslerine baş muhatap olmuştur.¹³ O aralar sūfî karşıtlığı olduğu yıllarıdır. Daha sonra ise yaptığından teessür duymuş, Te'lif'i Mesail Heyeti Reisliğine atandığı o dönemde büyük veli şeyh Ali Rıza Bezzaz hazretlerine nedametini bildirmiş ve ona bağlanmıştır.¹⁴

Te'lif-i Mesail Heyeti Reisliği - Yeni Bir Mecelle Yeni Bir Ahmet Cevdet Paşa Arayışı

Ali Haydar Efendi'nin başkanlığını yaptığı 1914'te kurulan Te'lif'i Mesail Şubesi Osmanlı'nın ahir zamanında oluşan bünyesinde zamanın hukuki ve siyasi sorunlarını çözecek ilim adamlarının görev yaptığı bir ilim merkeziydi. Fıkıhı bütün şubeleriyle hayata müdahil kılmanın yüklediği misyonla Muhîtu'l Fetava adlı bir kitap meydana getirecektir. Fakat İttihatçılar bu şubeyi muattal hale getirir.¹⁵

⁹ Şenocak, *a.g.e.*, s.21.

¹⁰ Şenocak, *a.g.e.*, s.23.

¹¹ Şenocak, *a.g.e.*, s.24.

¹² Şenocak, *a.g.e.*, s.25-26.

¹³ Şenocak, *a.g.e.*, s.27.

¹⁴ Şenocak, *a.g.e.*, s.32.

¹⁵ Şenocak, *a.g.e.*, s.47.

Huzur Derslerinde Baş Muhatap

Padişahın huzur derslerinde baş muhatap olan Ali Haydar Efendi bir derste Meclis-i Mebusa'nın zulüm içinde olduğu beyanı ile Meclis-i Mebusan'ı Kur'an-Kerim'e göre illegal ilan eder ve akibeti ertesi gün karakola çağırılır. Sultan ona çözüm önerilerini sorar ve ayrılırken de bir kese altın hediye eder çünkü Ali Haydar Efendi'ye şöyle demiştir. Şayet etrafımdaki ulema senin vakarına ve ilmine sahip olsaydı İslam ümmeti bugün bu halde olmayacaktı.¹⁶

Müfessir Olarak Ali Haydar Efendi

Tefsirde hocası Ali Rıza Bezzaz olan Ali Haydar Efendi İşârî Tefsir'inde ilerlemiş olup hiçbir kitapta yazılı olmayan malumatı anlatır açıklardı. Bir vaazında ise şöyle demişti: Kâbil-i hitap bir evladım benden doğan fakat laf anlamayan yüz bin evlattan daha hayırlıdır.¹⁷ Şeyhülislamlık teklifini de şöyle geri çevirmişti: "Zulmü payidar eden idarenize zihniyetinize mi şeyhülislam olmamı istiyorsunuz? Şu birkaç odalı zaviyemi sizin gözyaşı dolu sarayınıza nasıl tercih edebilirim?!"¹⁸ Çünkü ittihatçılar Abdülhamit'i tahttan indirmek istiyor ve gerçek istibadati gerçekleştiriyorlardı. Bu sıradan Halidiliğ'in ocağı İsmet Efendi tekkesi ise işgal edilir. Şeyh Mustafa İsmet Garibullah hazretlerinin vakf ve ihya buyurdıkları bu tekkeye kendilerine mensup ve müritlerin seçeceği bir zat şart ve tahsis bulundurulmaz. Ali Haydar Efendi atanacağına postnişin olarak ittihatçıların lehinde bir isim orada bulundurulur. Daha sonra bu gaspın öyküsü Padişaha arz olunur. Ve hak iade edilir ve tekke Ali Haydar Efendi'ye iade edilir.¹⁹

İstiklal Mahkemeleri

Osmanlı yerini yeni bir devlete bırakırken 1925'te çıkarılan bir kanuna göre Türk milletinin umumi serpuşu resmen şapka olarak ilan edilir. İskilipli Atıf hocanın aleyhte yazılmış olarak kabul edilen *Frenk Mukallitliği ve Şapka* adlı eser dolayısıyla İskilipli Atıf hoca ve Ali Haydar Efendi

¹⁶ Şenocak, *a.g.e.*, s.55.

¹⁷ Şenocak, *a.g.e.*, s.72.

¹⁸ Şenocak, *a.g.e.*, s.80.

¹⁹ Şenocak, *a.g.e.*, s.88.

hapise atılır. Ali Haydar Efendi'nin evinde de bu kitap bulunmuştur. İskilipli Atıf hoca idam edilir. Koğuş arkadaşı Tahirul Mevlevi ve Ali Haydar Efendi serbest bırakılır.²⁰

Ali Haydar Efendi'nin Çağdaşları

Halidi Şeyhleriyle irtibatta olan Ali Haydar Efendi; Abdulkakim Arvasi, Alvarlı Efe Hazretleri, Bediuzzaman Said Nursi ile de bağlantıdadır.²¹

Ali Haydar Efendi hep düşmanları tarafından izlenmiş göz hapsinde olmuştur. Hacdan geldikten sonra bile gözaltına alınmıştır.²²

Sonuç

Zor zamanların şeyhi ruh ve mana üsü Ali Haydar Efendi ilim ve hikmet dolu bir cemiyet tesis etmiştir. Kitapta bir ilim insanın dönemin şartlarında nasıl yetiştiğine acısıyla şahit oluyoruz. Kitap çok akıcı, kitabın dili yer yer sade yer yer Osmanlı Türkçesi kelimelerle ilerlemektedir.

²⁰ Şenocak, *a.g.e.*, s.112.

²¹ Şenocak, *a.g.e.*, s.136.

²² Şenocak, *a.g.e.*, s.159.